

IVANA MATAS IVANKOVIĆ

Terminologija u slavenskome svijetu

(Слов'янське термінознавство кінця XX - початку XXI століть // *Slavenska terminologija na kraju 20. i na početku 21. stoljeća*. 2018. Uredila Ivaščenko, Viktorija. Žnec'. Kijev.)

U Kijevu je 2018. objavljena skupna monografija *Slavenska terminologija na kraju 20. i na početku 21. stoljeća*. Riječ je o zajedničkome djelu 34 autora iz 11 zemalja, koji u 27 poglavlja donose pregled terminološkoga rada u svojim zemljama. Brojevi impliciraju raznovrsnost, no radove objedinjuju tri tematske cjeline koje autori poglavlja obrađuju iz nacionalne perspektive. Riječ je o opsežnome djelu na 652 stranice i na 11 jezika koje je zahtijevalo i velik urednički trud, pa smo o monografiji, ali i o stanju terminologije danas, razgovarali s urednicom dr. sc. Viktorijom Ivaščenko, predsjednicom Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta te voditeljicom Odjela za znanstvenu terminologiju Instituta za ukrajinski jezik u Kijevu.

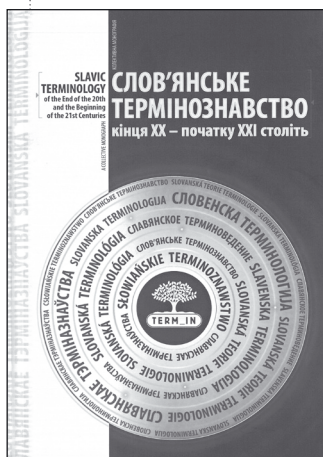
HJ: Skupna monografija rezultat je rada Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta. Možete li nam nešto reći o djelatnosti Terminološke komisije?

Djelatnost Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta u više od 60 godina postojanja (odluka o stvaranju Komisije donesena je u listopadu 1955. na sastanku u Beogradu) bila je povremena, tako da od 1998. do 2008. Komisija zapravo nije ni radila, a od 1979. nije objavljen nijedan zajednički rad. Tek je nakon inicijative S. Gajde 2008. Komisija obnovila svoje djelovanje. U razdoblju od 2008. do 2013. godine u sastavu Komisije bilo je 14 znanstvenika iz šest zemalja (Rusija, Ukrajina, Bjelorusija, Poljska, Bugarska, Finska), no od 2013. njezin se sastav znatno proširio te sada ima 36 članova iz deset zemalja (Ukrajina, Bjelorusija, Poljska, Rusija, Hrvatska, Češka, Slovenija, Makedonija, Srbija, Slovačka). Pitanje Bugarske u članstvu Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta nije dokraja riješeno.

Velikim uspjehom zajedničkoga rada članova Komisije bio je *Rječnik slavenske lingvističke terminologije* (gl. ur. A. Jedlička, Prag, 1977. – 1979.), koji je potvrdio nastanak novoga istraživačkog smjera – slavenske prijevodne terminografije.

Godine 2009. izišao je prvi broj teorijskoga časopisa koji je osnovala Komisija, a koji se bavi problemima terminologije i terminologistike *Slavenska terminologija* (gl. ur. V. A. Tatarinov).

Komisija je djelovanje usmjerila na organiziranje godišnjih međunarodnih znanstvenih konferencija i simpozija (*Ukrajinska terminologija i sadašnjost*, 22. – 24. travnja 2015., Kijev; *Slavenska terminologija danas*, 11. – 13. svibnja 2016., Beograd; *Slavenska terminologija: danas i sutra*, 25. – 26. svibnja 2017., Varšava) te se i u budućnosti planiraju

redoviti susreti i tijesna suradnja terminologa iz različitih zemalja. Rezultat su takvih susreta i zbornici znanstvenih radova: *Terminološki vjesnik* (gl. ur. V. L. Ivašchenko; Kijev, 2015.), *Slavenska terminologija danas* (ur. P. Piper, V. Jovanović, Beograd, 2017.), *Komunikacija stručnjaka* (gl. ur. Ł. Karpiński; Varšava, 2017.). Od 2013. do 2018. organizirani su i radni susreti članova Komisije usmjereni organizacijskim pitanjima, u Ljubljani (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU 26. rujna 2013.), Zagrebu (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 27. rujna 2013.), Varšavi (Uniwersytet Warszawski, 6. prosinca 2013.; Polska Akademia Nauk, 8. listopada 2015.).

Poljska skupina u sastavu Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta na inicijativu koordinatorice Komisije E. Wolnicz-Pawłowske i uz sudjelovanje S. Gajde, W. Zmarzer, J. Lukszyna, M. Małachowicz, A. Kozłowske, M. Górnicza završila je projekt *Poljska terminografska praksa. Tradicionalni specijalistički rječnici (1990–2016)* (voditelj M. Łukasik) te je u Słupsku 2017. objavljena bibliografija. Na nacrtu načela izgradnje slavenske terminološke baze podataka (radni naziv *Višejezične mrežne terminološke baze kao podloga za izradu baze Slavenska terminografija*) u sastavu Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta radi hrvatska skupina: M. Mihaljević, L. Hudeček, K. Lewis.

Važan događaj u djelatnosti Terminološke komisije bilo je i stvaranje mrežnih stranica (<http://term-in.net>) od 2014. do 2016. te osnivanje elektroničkoga međunarodnog časopisa o terminološkim problemima 2017. *Vjesnik Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta* (gl. ur. V. Ivašchenko, Kijev, 2017.; <http://vtk.term-in.net/>) utemeljenoga u čast šezdesetogodišnjice djelatnosti Komisije. Časopis izlazi jednom godišnje, a u njemu se nalaze članci na slavenskim jezicima te na engleskome. Publikacija prikazuje djelatnost Komisije, usmjerena je na suvremene istraživačke smjerove razvoja teorijske i primijenjene terminologije, njezine metodološke osnove u informacijskome društvu, prikazuje dostignuća u području normiranja uzimajući u obzir društvene zahtjeve za nazive i jezično reguliranje terminologije u različitim slavenskim zemljama, potiče plodne rasprave s poštovanjem znanstvene etike u dijalogu svjetonazora i jezičnih kultura različitih naroda te učvršćuje nastojanja slavenskih terminologa u težnji za suradnjom s terminološkim organizacijama neslavenskih zemalja.

Na zasjedanju u Varšavi 25. svibnja 2017. prvi put otkad Komisija djeluje usvojen je *Pravilnik Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta*, na kojemu su radili V. K. Ščerbin iz Bjelorusije i V. Ivašchenko iz Ukrajine.

Godine 2018. Terminološka komisija Međunarodnoga slavističkog komiteta uspješno je završila rad na skupnoj monografiji *Slavenska terminologija na kraju 20. i na početku 21.*

stoljeća (gl. ur. V. Ivaščenko, Kijev), koja je bila predstavljena na XVI. Međunarodnome kongresu slavista u Beogradu (20. – 27. kolovoza 2018.). Autori su monografije: R. Kocourek, I. Bozděchová (Češka); W. Zmarzer, J. Lukszyn, E. Wolnicz-Pawłowska, M. Górnica, A. Sztuk (Poljska); V. Ivaščenko, I. Kočan, V. Dubičinski (Ukrajina); V. Lječik, Z. Komarova, J. Marčuk, S. Šelov, S. Grinjav, E. I. Golovanova (Rusija); R. Levuškina, V. Jovanović (Srbija); M. Mihaljević, L. Hudeček, K. Lewis, M. Bratanić, A. Ostroški Anić, I. Brač (Hrvatska); A. Zubov, V. Ščerbin, K. Ljubeckaja (Bjelorusija); J. Levická (Slovačka); M. Žagar Karer, T. Fajfar, M. Jemec Tomazin (Slovenija); A. Aukšoriūtė, P. Zemlevičiūtė (Litva); Je Čisung (Kina).

To je prvi zajednički rad napisan na različitim slavenskim jezicima koji daje punu sliku razvoja suvremene slavističke terminologije. To istraživanje, koje je osmišljeno radi inventarizacije i usustavljanja temeljnih teorijskih radova iz terminologije, općih i specijaliziranih rječnika, udžbenika, pomagala, periodike, časopisa, zbornika posvećenih terminološkim problemima te stvaranja na toj osnovi slavenske terminografske i terminološke baze podataka, prvi je korak u stvaranju bibliografije *Slavenska terminologija i terminografija*.

Članovi Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta aktivno su sudjelovali u radu XVI. Međunarodnoga kongresa slavista u Beogradu (20. – 27. kolovoza 2018.), organizirali su i sekciju *Terminologija i terminografija* te tematski blok *Kategorija višeznačnosti u teoriji i praksi slavenske terminografije*, a održali su i radni sastanak. Komitet je na Kongresu potvrdio sastav Komisije za razdoblje 2018. – 2023., a opće odredbe, zadaće i projekti navedeni su u Programu 2018. – 2023.

HJ: Što je članove komisije potaknulo na rad na ovoj monografiji? Jesu li se takvi radovi i ranije izdavali? Koji su uzori za ovu monografiju?

Analitički pristup problematičnim pitanjima ključ je u razumijevanju onoga što se događa u određenome području znanja i stvara opću sliku njegova razvoja. Danas su takvi radovi potrebni i u terminologiji jer u jednome integriranom tekstnom prostoru omogućuju da se usporede posebnosti nastanka nacionalnih terminoloških škola i strukovnih terminologija, opće stanje razvoja suvremene teorijske i primijenjene terminologije u slavenskim zemljama, specifičnosti znanstvenoga jezičnog razmišljanja predstavnika različitih naroda i opći trendovi u daljnjemu razvoju slavenske terminologije.

Nepostojanje analitičkih pregleda u obliku međunarodne skupne monografije u slavističkoj terminologiji potaknulo je članove Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta na pisanje monografije na različitim slavenskim jezicima. To je jedan od projekta Terminološke komisije koji slijedi tradicije pojedinih periodičkih znanstvenih izdanja,

posebno zbornika znanstvenih radova *Modern Approaches to Terminological Theories and Applications* (2006.), *Polskie i europejskie nurty terminologiczne* (2017.) te časopisa *Slavenska terminologija* (2009., br. 1). Tematski koncipirana oko jedne ideje monografija donosi problemsku analizu suvremenoga stanja terminologije i razvoja terminoloških škola u različitim slavenskim zemljama.

HJ: Monografija se sastoji od triju tematskih cjelina. Možete li nam ukratko predstaviti svaku od njih?

I. Teorija, povijest i praksa terminologije u nacionalnim tradicijama slavenskih kultura (autori V. L. Ivaščenko, I. M. Kočan – Ukrajina; I. Bozděchová, R. Kocourek – Češka; J. Levická – Slovačka; V. M. Lječik, S. D. Šelov, S. V. Grin'ov, E. I. Golovanova – Rusija; L. Hudeček, M. Mihaljević – Hrvatska; T. Fajfar, M. Jemec Tomazin – Slovenija; V. Jovanović – Srbija; K. P. Ljubeckaja – Bjelorusija).

U prvome dijelu monografije pokazana su dostignuća terminoloških tradicija u tijesnoj vezi sa stvaranjem terminologije na nacionalnome jeziku kao jednim od čimbenika nacionalnoga samoodređenja. Proučena su teorijska i didaktička načela, faze nastanka ukrajinske terminologije, povijest stvaranja i teorijske osnove češke škole terminologije, nastanak terminološke djelatnosti u Slovačkoj i njezina dostignuća na granici tisućljeća, povijest i suvremeno stanje terminologije u Rusiji, njezine društvene potrebe, predmetni sadržaj, novi rezultati i perspektive razvoja, opća tendencija poliparadigmatskoga razvoja, povijest nastanka i stanje hrvatske terminologije, razvoj hrvatske terminologije na granici stoljeća, teorijski pristupi slovenskoj terminologiji i njezina uporaba u znanstvenoj periodici na početku 20. st., teorija i praksa istraživanja srpske terminologije kraja 20. i početka 21. stoljeća te problematika bjeloruske terminologije istoga razdoblja.

II. Terminografija slavenskih zemalja. Normiranje nazivlja i uporaba računala u terminološkogome radu (autori: Z. I. Komarova, J. N. Marčuk – Rusija; W. Zmarzer, J. Lukszyn, E. Wolnicz-Pawłowska, M. Górnicz – Poljska; V. K. Ščerbin, A. V. Zubov – Bjelorusija; K. Lewis, M. Bratanić, A. Ostroški Anić, I. Brač – Hrvatska; M. Žagar Karer – Slovenija; R. Levuškina, V. Jovanović – Srbija; V. V. Dubičinski – Ukrajina).

Dijelovi druge cjeline monografije odražavaju osnove teorije i prakse izrade strukovnih rječnika i terminoloških baza podataka u nekim slavenskim zemljama, prikazuju obilježja normiranja nazivlja, terminološke djelatnosti na području tradicionalne i računalne terminografije krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Donosi se pregled problematike i tendencija razvoja ruske višejezične terminografije i teorije rječničkoga rada, stanje terminološkoga prevođenja u Rusiji, aktualnih problema poljske terminografije i normiranja terminologije u Poljskoj, strukovne leksikografije u Bjelorusiji i osnovnih pristupa uporabi informacijskih tehnologija u bjeloruskoj terminologiji, hrvatskih terminoloških rječnika i baza podataka, posebno hrvatske terminološke baze *Struna*, slovenskih rječnika, terminoloških rječnika na srpskome jeziku i u srpskome jezikoslovlju, suvremene ukrajinske terminografije.

III. Terminografija u neslavenskim zemljama. Terminološka suradnja (autori: A. Auksoriūtė, P. Zemlevičiūtė – Litva; A. Sztuk – Poljska; Je Čisung – Kina).

Treća cjelina monografije daje opći pregled nastanka i razvoja litavske terminografije u njezinu djelomičnom odnosu s ruskom, poljsko-njemačka terminološka suradnja u području normiranja, suradnja u području terminologije između Rusije i Kine.

HJ: Monografija nam daje uvid u terminološki rad u Ukrajini, Češkoj, Slovačkoj, Rusiji, Hrvatskoj, Sloveniji, Srbiji, Bjelorusiji. Kako biste usporedili terminološki rad u različitim slavenskim zemljama?

Terminološki rad u slavenskim zemljama ima zajedničke tendencije i svoje posebnosti. U zajedničke se može ubrojiti činjenica da gotovo ne postoje usporedne i tipološke terminološke studije slavističke tematike u proučavanju međuslavenskih jezičnih paralela. Takvih radova ima tek 1,1 %. U tome istraživačkom polju prevladavaju istraživački radovi u proučavanju neslavensko-slavenskoga jezičnog međudjelovanja, ponajprije anglo-slavenskih utjecaja.

Tu tendenciju uočavamo i u terminografiji kraja 20. i početka 21. stoljeća, koju u većemu dijelu tvore prijevodni dvojezični rječnici. Dok u tradicijama bjeloruske i ukrajinske terminografije prevladavaju rusko-bjeloruski, rusko-ukrajinski (i obratni) rječnici (drugi međuslavenski odnosi prikazani su u manjoj mjeri), u poljskoj terminografiji takvih je rječnika tek 6 %, u češkoj – 1,4 %, u hrvatskoj – 0,7 %, u srpskoj – 0,5 %. U ruskoj terminologiji prevladava usmjerenost na teorijska istraživanja, no iskustvo primjerice Hrvatske i Slovenije svjedoči o prevladavanju praktično usmjerenoga pristupa, o intenzivnome razvoju lingvotehnološkoga smjera – stvaranju elektroničkih terminoloških rječnika, terminoloških baza, portala.

Proučavanje terminologije slavenskih jezika ima i drugu specifičnost. Danas, u tijeku globalizacijskih procesa, kulturne, ekonomske i političke integracije raznojezičnih zajednica, suvremena terminologija ima problem očuvanja slavenskih naziva koji su po svojem sadržaju internacionalni. To je opća crta koja se proteže u znanstvenim radovima terminologa slavista.

Naravno, svako područje slavenske kulture ima posebnosti u oblikovanju i razvoju strukovnih terminologija, njihovu oblikovanju u nacionalne terminološke sustave koji izražavaju specifičnost povijesnoga razvoja standardnih jezika ovoga ili onoga slavenskoga naroda, formiranju državnosti naroda, politike i odnosa državnih jezika. Ta su pitanja već dugo predmetom za terminologe uobičajene rasprave o izgradnji terminologije na nacionalnoj/narodnoj ili internacionalnoj/međunarodnoj osnovi. Tako je ruska terminologija u većoj mjeri usmjerena na internacionalizaciju, dok su tradicije ukrajinske, poljske i drugih terminoloških škola usmjerene na razvoj terminološkoga sustava na nacionalnoj osnovi.

Osobitosti i problematiku razvoja terminologije u slavenskim zemljama otkrivaju različite cjeline skupne monografije članova Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta *Slavenska terminologija na kraju 20. i na početku 21. stoljeća*.

HJ: U monografiji se nalazi i poglavlje o terminološkoj djelatnosti u neslavenskim zemljama. Što Vas je potaknulo da i to poglavlje uključite u monografiju?

Slavistička istraživanja provode se u slavenskim, ali i u neslavenskim zemljama. Treća cjelina nastala je kao rezultat uske suradnje nekoliko članova Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta s terminolozima iz Litve i Kine, kao želja da se istraže nove perspektive i mogućnosti u poljskoj i njemačkoj terminološkoj djelatnosti u usklađivanju i standardizaciji terminologije.

HJ: Budući da monografija obrađuje teme koje su zanimljive i širemu krugu čitatelja, hoće li ona biti dostupna i na internetu?

Da, u najskorije vrijeme monografija će biti dostupna na stranici Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta u rubrici *Znanstveni projekti*.

HJ: Koji su daljnji planovi za rad Terminološke komisije? Radi li se na još kojemu velikom projektu?

U znanstveno-istraživačkoj djelatnosti Terminološke komisije planiramo se prije svega posvetiti poredbenoj problematici – socioterminološkoj, etičkoj u međuslavenskome djelovanju, problemu znanstvene etike i etike u terminologiji; prioritetnome opisu i objašnjenju posebnosti razvoja nekih strukovnih terminologija, posebice suvremene filozofije znanosti, sociohumanitarnih znanosti, novih i inovativnih tehnologija. U teorijskome dijelu – definirati osnovne postavke lingvističko-filozofskoga pojma naziva i lingvotehnološkoga koncepta razvoja primijenjene terminologije. U praktičnome – na građi terminoloških pojmova pokazati ostvarenje tih koncepcija na primjeru izrade višejezičnoga terminološkog rječnika. Važno je širiti suradnju s terminološkim organizacijama različitih zemalja, koja pretpostavlja ne samo sudjelovanje na znanstvenim konferencijama, simpozijima, seminarima, okruglim stolovima nego i međunarodno financirane projekte usmjerene na izučavanje znanstvene terminologije.

Trenutačno članovi Komisije pripremaju za tisak bibliografiju *Slavenska terminologija i terminografija (1990. – 2017.)*, na kojoj su radili od 2014. do 2018. godine. Na osnovi toga pokušat ćemo na stranicama Terminološke komisije izraditi terminološku i terminografsku bazu podataka na slavenskim jezicima. U planu je također priprema novih brojeva elektroničkoga izdanja *Vjesnika Terminološke komisije Međunarodnoga slavističkog komiteta*, a u razdoblju od 2019. do 2022. organiziranje konferencija u različitim zemljama s temama iz slavenske terminologije. Nadam se da će razdoblje od 2018. do 2023. biti plodotvorno za koordinirani rad na novome velikom projektu – izradi višejezičnoga *Rječnika terminološkoga nazivlja*.

HJ: Sa željom da se ta nada ostvari te da naredno petogodišnje razdoblje bude terminološki uspješno i svi zadani ciljevi postignuti zahvaljujemo dr. sc. Viktoriji Ivaščenko na razgovoru i iscrpnome pregledu suvremenoga stanja slavenske terminologije.